

МІЖБАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ В СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ РЕСУРСІВ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Андросова О.Ф., к.е.н., доцент, Дворецька К.С.

*Запорізький національний технічний університет
Україна, 69063, м. Запорозжя, вул. Жуковського, 64*

ekaterinaxxi0908@gmail.com

Сьогодні, коли економіка країни перебуває в стані кризи, зумовленому девальвацією національної грошової одиниці, високими темпами інфляції, скороченням обсягу депозитних вкладів та скороченням числа комерційних банків через їх неплатоспроможність, важливу роль відіграє ринок міжбанківського кредитування, оскільки саме він швидше за всіх реагує на суттєві коливання в банківському секторі та економіці країни, а також є найбільш вигідним способом покращення фінансової стійкості та ліквідності банківської установи. Саме тому визначення його сутності та основних функцій, дослідження сучасного стану та перспектив розвитку ринку міжбанківського кредитування, а також аналіз головних показників даного ринку набуває актуальності та є методологічною основою прогнозування фінансового стану національного банківського ринку України та його складових елементів. При вивченні стану ринку міжбанківського кредитування необхідною умовою є визначення специфіки діяльності ринку міжбанківських позик, проявом якої є короткостроковість операцій на ринку, миттєве отримання прибутку та високі ризики, які мають місце при проведенні операцій з міжбанківського кредитування. Доволі специфічними є і учасники ринку міжбанківського кредитування, до яких відносять: Національний банк України, комерційні банки та інші фінансові інститути. Тому, враховуючи специфічність ринку міжбанківського кредитування, необхідно детально проаналізувати відмінності між різними формами проведення операцій на ринку, а також визначити головні переваги ринку міжбанківського кредитування для удосконалення і недоліки ринку міжбанківських позик для їх мінімізації та ліквідації.

Ключові слова: банк, міжбанківський кредит, овердрафт, овернайт, індекс відсоткової ставки, рефінансування, операція репо, відсоткова ставка за кредитом.

МЕЖБАНКОВСКОЕ КРЕДИТОВАНИЕ В СИСТЕМЕ ФОРМИРОВАНИЯ РЕСУРСОВ КОММЕРЧЕСКОГО БАНКА

Андросова Е.Ф., к.э.н., доцент, Дворецкая Е.С.

*Запорожский национальный технический университет
Украина, 69063, г. Запорожье, ул. Жуковского, 64*

Сегодня, когда экономика страны находится в состоянии кризиса, причинами которого являются девальвация национальной денежной единицы, высокие темпы инфляции, сокращение депозитных вкладов, сокращение количества коммерческих банков по причине их неплатежеспособности, ведущую роль играет рынок межбанковского кредитования, поскольку именно он быстрее всех реагирует на существенные колебания в банковском секторе и экономики страны, а также является самым выгодным способом улучшения финансовой стойкости и ликвидности банка. Поэтому определение его основ и функций, исследование современного состояния и перспектив для развития рынка межбанковского кредитования, а также анализ ведущих показателей данного рынка становится актуальным и является методологической основой для прогноза финансового положения банковского сектора Украины и его элементов. При изучении положения рынка межбанковских займов необходимо обратить внимание на специфику деятельности рынка межбанковских займов, элементами которой является краткосрочность операций на рынке, мгновенная прибыльность и высокие риски при проведении операций по межбанковскому кредитованию. Весьма специфичными по роду своей деятельности являются и участники рынка – Национальный банк Украины, коммерческие банки и небанковские институты. Поэтому, учитывая специфичность рынка необходимо четко определить разницу между разными формами операций на рынке межбанковского кредитования, а также определить преимущества этих операций (с целью их усовершенствования) и слабости (с целью их минимизирования и устранения).

Ключевые слова: банк, межбанковский кредит, овердрафт, овернайт, индекс процентной ставки, рефинансирование, операция репо, процентная ставка по кредиту.

INTERBANK LOANS IN THE SYSTEM OF FORMATION OF COMMERCIAL BANK RESOURCES

Androsova E.F., Ph.D. of Economic Sciences, Dvoreska K.S.

*Zaporizhzhya National Technical University
Ukraine, 69063, Zaporizhzhya, Zhukovsky str., 64*

Today, when the country's economy is in crisis, due to the devaluation of the national currency, high inflation, a reduction in deposits, a reduction in the number of commercial banks due to their insolvency, the leading role is played by the interbank lending market, since it is the fastest responding to significant fluctuations in the banking sector and the economy of the country, and is also the most profitable way to improve the bank's financial strength and liquidity. Therefore, the definition of its foundations and functions, the study of the current state and prospects for the development of the inter-bank lending market, as well as the analysis of the leading indicators of this market, becomes topical and is the methodological basis for forecasting the financial situation of the Ukrainian banking sector and its elements. When studying the situation of the market for interbank loans, it is necessary to pay attention to the specifics of the activity of the interbank loans market, the elements of which are short-term operations in the market, instant profitability and high risks in interbank lending operations. The market participants – the National Bank of Ukraine, commercial banks and non-banking institutions – are very specific in the field of their activity. Therefore, taking into account the specificity of the market, it is necessary to clearly define the difference between different forms of operations in the interbank lending market, and also to determine the advantages of these operations (with a view to improving them) and weaknesses (with a view to minimizing and eliminating them).

Key words: bank, interbank credit, overdraft, overnight, interest rate index, refinancing, repo transaction, interest rate on the loan.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Наразі міжбанківські відносини набувають ваги як один із елементів стабілізації життєздатності банківської установи. І тому чітке розуміння природи таких відносин та ризиків, що пов'язані із операціями на ринку міжбанківського кредитування, є головним завданням учасників фінансового ринку.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблема місця ринку міжбанківського кредитування як елемента банківського сектора економіки висвітлюється в працях багатьох вчених, зокрема в працях Р. Коцовської, Г. Табачук, М. Вознюк, К. Ларіонової та ін. Учені визначають фундаментальні засади життєдіяльності ринку міжбанківського кредитування, наприклад: функції ринку, суб'єкти та об'єкти відносин на ринку міжбанківських позик, основні критерії оцінки ефективності діяльності ринку та вплив показників ринку міжбанківського кредитування на інші складові сегменти фінансового ринку.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ

Метою роботи є огляд основних теоретичних понять, пов'язаних із ринком міжбанківського кредитування та діяльності, що проводиться на цьому ринку, зв'язок ринку міжбанківських позик з іншими сегментами банківського сектору, його вплив на стан економіки країни та життєздатність окремих учасників фінансових відносин, а також аналіз сучасного становища ринку міжбанківського кредитування та визначення напрямів щодо його оптимізації.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

У сучасних умовах розвитку економіки України ринок міжбанківських кредитів набуває вагомого значення, оскільки саме він швидко реагує на зміни в стані банківського сектора, що зумовлені низкою макроекономічних факторів, насамперед, девальвацією національної валюти, зростанням інфляції та погіршенням фінансової стабільності окремих банків. І тому метою діяльності ринку міжбанківського кредитування є покращення ліквідності та платоспроможності банків, шляхом використання міжбанківських кредитів, що дає банкам змогу постійно мати оперативні ресурси для виконання прибуткових активних операцій.

Діяльність українського ринку міжбанківського кредитування регулюється законодавчо-нормативними актами КМУ та МФУ, постановами та нормативами Національного банку України, а також внутрішніми розпорядженнями комерційних банків.

Учасниками українського ринку міжбанківських позик виступають Національний банк України та його регіональні представники, комерційні банки та їх філії, міжбанківські об'єднання, фінансові компанії та парабанківські установи.

Міжбанківський кредит – це економічні відносини, що виникають між банками з приводу мобілізації тимчасово вільних коштів для виконання резервних вимог НБУ, задоволення потреби власних клієнтів у кредитах та забезпечення підвищення ліквідності [1, с. 34]. Міжбанківський кредит може надаватися шляхом укладення кредитної угоди (на одну операцію з залучення коштів шляхом міжбанківського кредитування) або генеральної угоди та співробітництва банків на ринку (постійна кредитна лінія), бронюванням залишків на кореспондентських рахунках на певний термін та відсоток, переобліку та перезастави цінних паперів НБУ, розподілу централізованих кредитів через аукціон та ін.

Розрізняють такі види міжбанківських кредитів: овердрафт, овернайт, операції РЕПО [2].

Овердрафт – форма короткострокового кредиту в межах встановленого банком ліміту, що дозволяє здійснювати розрахунки, коли у клієнта на поточному рахунку недостатньо коштів. За умов овердрафту кредитування банком розрахункового рахунку клієнта здійснюється для оплати розрахункових документів при нестачі або відсутності на розрахунковому рахунку клієнта-позичальника коштів.

Овернайт – один із різновидів міжбанківського кредиту та рефінансування центрального банку. Кредит овернайт надається на найкоротший термін – до наступного робочого дня. Найчастіше кредит овернайт банки використовують для підтримки своєї ліквідності з метою виконання економічних нормативів Національного банку.

Операції РЕПО – операції, що здійснюються між Національним банком України та банками з державними облігаціями України й банківськими металами. Операції РЕПО можуть здійснюватися лише з тими державними облігаціями, строк погашення яких не припадає на строк проведення операції. Національний банк України здійснює операції РЕПО шляхом безпосередньої домовленості з банком щодо купівлі/продажу державних облігацій України та проведення тендера заявок банків щодо участі в операціях з державними облігаціями України. Національний банк України може проводити з банками операції РЕПО двома способами:

1. Прямого репо – кредитна операція, що ґрунтується на двосторонньому договорі про купівлю Національним банком державних облігацій України з портфеля банку або банківських металів (перша частина договору репо) з подальшим зобов'язанням банку викупити державні облігації України або банківські метали (друга частина договору репо) за обумовленою ціною на обумовлену дату.
2. Зворотного репо – депозитна операція, що ґрунтується на двосторонньому договорі про продаж Національним банком зі свого портфеля державних облігацій України з одночасним зобов'язанням зворотного їх викупу у банків за обумовленою в договорі ціною та на обумовлену дату.

Важливе місце в джерелах кредитних ресурсів комерційного банку посідають кредити НБУ, які надаються банкам у порядку рефінансування. Кредитні ресурси надаються, як правило, на цілі короткострокового кредитування за дотримання комерційним банком економічних нормативів та резервних вимог.

Рефінансування — це процес здійснення банком активних операцій (кредитних вкладень) за рахунок позик, отриманих в інших банках. Операції з рефінансування є міжбанківськими кредитними операціями, що реалізуються комерційними банками для мобілізації грошових

ресурсів. Плата за продані кредитні ресурси встановлюється на основі офіційної ставки НБУ з рефінансування [3].

При огляді видів міжбанківських кредитів можна говорити про основні переваги цього виду підтримки ліквідності банківських установ. До переваг міжбанківських кредитів відносять:

1. Ймовірність повернення позикових коштів банком значно вища ніж при кредитуванні інших учасників ринку фінансових послуг;
2. Мобільність отримання коштів банком-позичальником в іншому банку, який має тимчасово вільні грошові ресурси;
3. Залучення позикових коштів відбувається в короткостроковій перспективі, оскільки міжбанківські кредити надаються терміном від одного дня до одного місяця;
4. Низька вартість міжбанківських кредитів та ін.

Аналіз ринку міжбанківських позик має вагомий вплив на прогнозування стану банківського сектора, оскільки він є основою для прогнозування змін усіх індикаторів фінансового ринку: криза ринку міжбанківських позик є основним проявом глобальної кризи банківського сектора, оскільки неможливість банків надати або отримати короткострокові кредити між собою є проявом фінансової нестабільності та неплатоспроможності.

Ринок міжбанківських позик при виконанні своєї основної мети – підтримки фінансової стабільності та ліквідності банківської установи виконує дві головні функції, а саме: проведення операцій з міжбанківського кредитування гарантує банку додатковий прибуток унаслідок різниці між ціною продажу та купівлі, а також через диверсифікацію ставок за кредитом; міжбанківські кредити є індикатором кон'юнктурних змін на ринку фінансових послуг, оскільки швидше за інші операції реагують на зміни в макро-, мікросередовищі.

Сучасні дослідники визначають міжбанківське кредитування як одну із головних форм перерозподілу ресурсів банків. Під час розподілу ресурсів між ними виникає така властивість міжбанківського кредиту, як прискорення процесів мультиплікації кредиту. Коли банк-позичальник отримує ресурси від банку-кредитора, він може надавати їх своїм клієнтам. У результаті виникають нові залишки коштів на поточних та розрахункових рахунках. Ці кошти породжують нові банківські кредити під час перерозподілу по каналах безготівкових розрахунків. Властивість міжбанківського кредиту прискорювати мультиплікацію кредиту призводить до того, що одержаний кредит не додається до суми залучених коштів, що беруть участь у розрахунку обов'язкових резервів. Привабливість міжбанківського кредиту є очевидною як для банка-кредитора, так і для позичальника [4, с. 44-45].

Як і у випадку з наданням інших послуг банк, який є учасником ринку міжбанківського кредитування, має на меті отримання прибутку. Однак специфічність операцій з міжбанківського кредитування (перш за все короткостроковість) дозволяє отримувати лише швидколіквідний прибуток при високому ступені ризику.

Із поступовим збільшенням терміну міжбанківських кредитів розпочинає дію правило, яким встановлюється взаємозалежність між ризиками та дохідністю банківських активів. Отже, МБК поступається дохіднішим банківським активам, слугуючи в основному для диверсифікації ризиків активних банківських операцій. Виходячи з цього, ми можемо визначити іншу ціль виходу банків-кредиторів на ринок МБК – забезпечення диверсифікації активів, досягнення якої відіграє велику роль у стабілізації діяльності банків [5, с. 260].

Загальний обсяг міжбанківських кредитів України за 2014-2017 роки має такий вигляд (табл. 1 – за офіційними даними НБУ).

Таблиця 1 – Обсяг наданих міжбанківських кредитів протягом 2014-2017рр. (за кварталами)

Період, за кварталами		Загальний обсяг наданих кредитних ресурсів, млн.грн.	Відхилення, млн.грн.
1		2	3
2014	4	10 356,10	-
2015	1	13 556,50	3 200,40
	2	6 163,10	-7 393,40
	3	1 572,70	-4 590,40
	4	295,30	-1 277,40
2016	1	932,80	637,50
	2	2 789,20	1 856,40
	3	1 765,90	-1 023,30
	4	641,00	-1 124,90
2017	1	1 127,90	486,90

Графічно зміни загального обсягу наданих міжбанківських кредитів можна зобразити так (рис. 1):

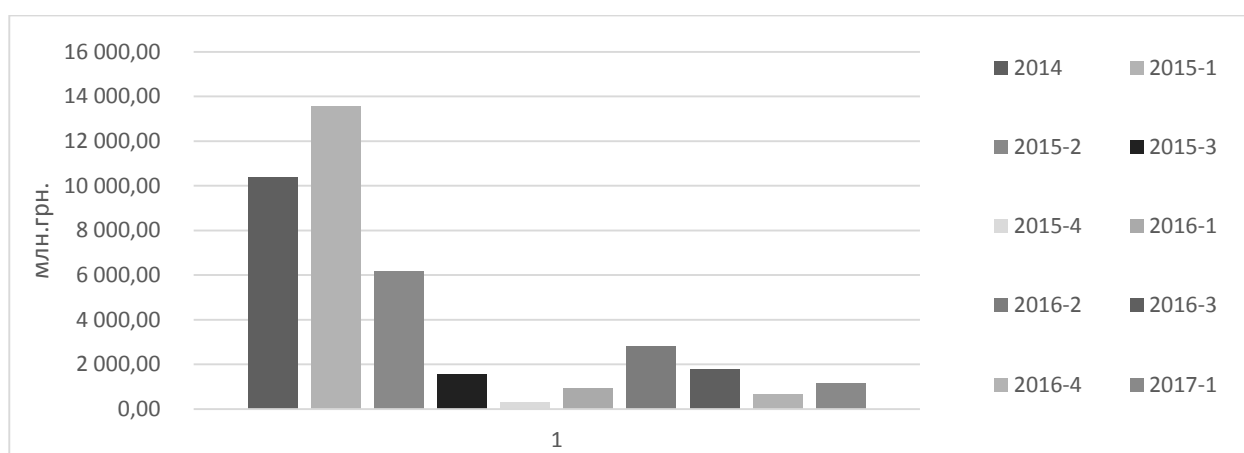

Рис.1. Зміни загального обсягу наданих кредитних ресурсів протягом 2014-2017 рр.

Зниження обсягів залучення коштів шляхом міжбанківського кредитування свідчить про позитивні зрушення фінансового стану комерційних банків.

Процентні ставки за міжбанківськими кредитами в національній та іноземній валютах протягом 2014-2017рр. мають такий вигляд (табл. 2 – за офіційними даними НБУ).

Таблиця 2 – Середньозважені відсоткові ставки за міжбанківськими кредитами 2014-2017 рр.

Період	Національна валюта, %		Відхилення, п.п.	Іноземна валюта, %		Відхилення, п.п.	Вільно-конвертована валюта, %		Відхилення, п.п.
	усього	овернайт		усього	овернайт		усього	овернайт	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2014	21,00	20,90	0,00	0,03	0,03	0,00	0,03	0,03	0
2015	18,50	17,70	-2,50	0,10	0,00	0,07	0,10	0,00	0,07
2016	12,40	10,60	-6,10	2,00	0,00	1,90	2,00	0,00	1,90
2017	11,90	11,90	-0,50	1,00	1,00	-1,00	1,00	1,00	-1,00

Як видно із табл. 2, середньозважені відсоткові ставки на ринку міжбанківського кредитування мають тенденцію до зниження, що сприяє розвитку цього виду послуг та поліпшення фінансового стану окремих комерційних банків, що використовують у своїй діяльності міжбанківські позики. Динаміку зміни розміру відсоткових ставок графічно представлено на рис. 2.

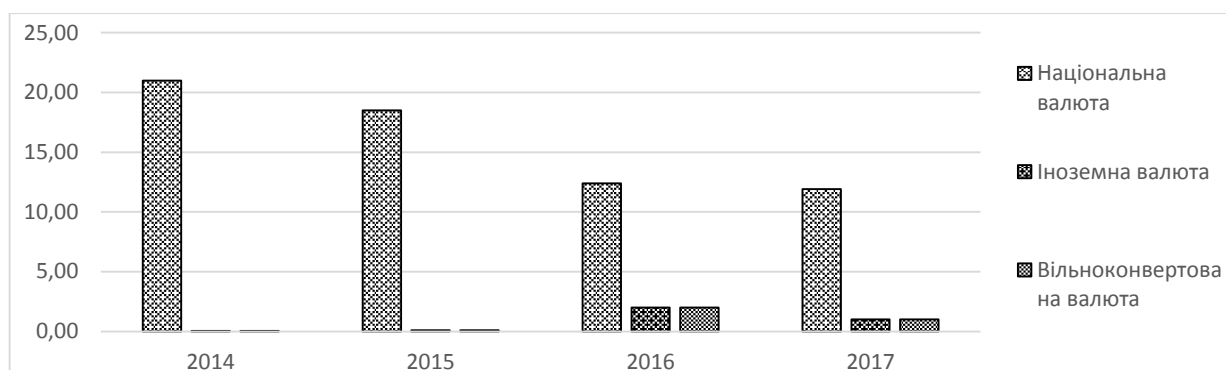

Рис. 2. Зміни розміру середньозважених відсоткових ставок на ринку міжбанківського кредитування

Рис. 2. Зміни розміру середньозважених відсоткових ставок на ринку міжбанківського кредитування

Індекси українських міжбанківських ставок за бланковими кредитами та угодами СВОП протягом 2014-2017 рр. мають такий вигляд (табл. 3 – за офіційними даними НБУ).

Таблиця 3 – Українські індекси міжбанківських ставок за період з 2014 по 2017 рр.

Рік	Відсоткова ставка, % річний									
	Кредити та депозити бланкові					Угоди своп (з дол.США)				
	овернайт	1 тиждень	2 тижні	1 місяць	3 місяці	овернайт	1 тиждень	2 тижні	1 місяць	3 місяці
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2014	19,25	-	-	-	-	18,98	20,79	-	-	-
2015	19,25	-	-	-	-	18,98	20,79	-	-	-
2016	10,83	-	-	-	-	11,47	12,90	-	-	-
2017	11,43	-	-	-	-	11,62	13,38	-	-	-

Як видно із табл. 3, індекси міжбанківських ставок протягом останніх трьох років мали тенденцію до зниження. На початок 2016 року відсоток зменшився на 8,43% у порівнянні із 2015 роком за кредитами, наданими у формі овернайт. Однак на 2017 рік цей показник збільшився на 0,6%. За угодами своп, що були надані у формі овернайт, спостерігається наступна тенденція: зниження відсоткової ставки у 2016 році на 7,51%, та невелике збільшення її у 2017 (на 0,15%). За угодами своп терміном на 1 тиждень відбувається така зміна: зниження відсоткової ставки у 2016 році на 7,89% та збільшення її у 2017 році на 0,48%. Графічно динаміку зміни індексів можна розглянути на рис. 3:

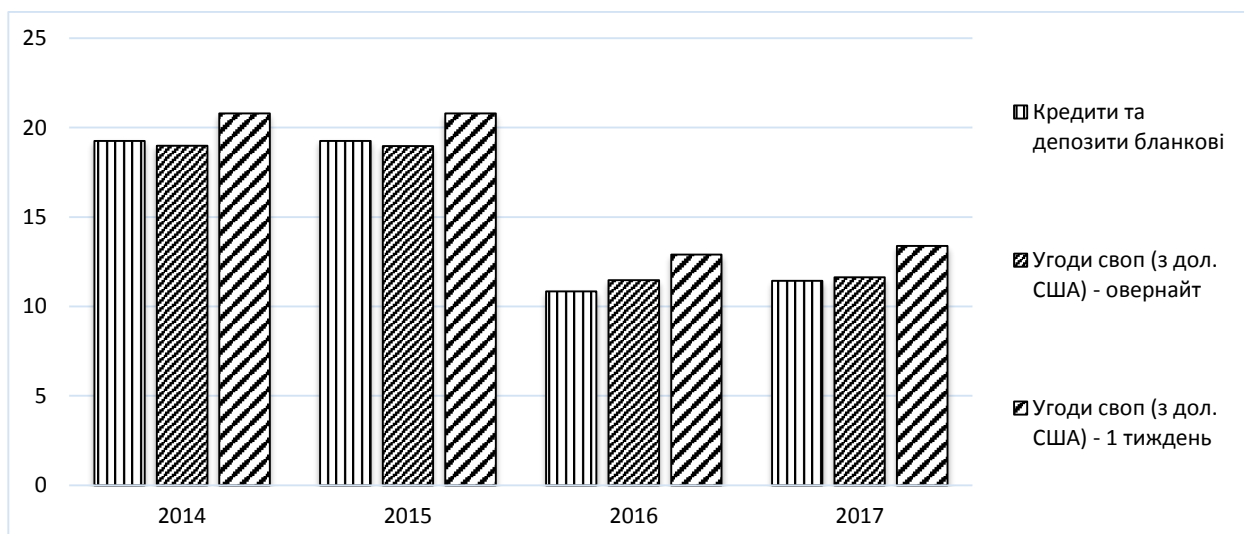

Рис. 3. Зміна індексів відсоткових ставок на ринку міжбанківського кредитування

ВИСНОВКИ

Виходячи з розглянутої проблеми, можна зробити висновок, що ринок міжбанківського кредитування є важливою складовою національного фінансового ринку, на якому обертаються тимчасово вільні кошти банківських установ у формі короткострокових кредитів, що надаються одним фінансовим інститутом іншому з метою перерозподілу ресурсів та підтримки фінансової стійкості окремих учасників банківських відносин. Отже, міжбанківське кредитування залишається важливим напрямом діяльності банківських та парабанківських установ і потребує детальної уваги та оптимізації в умовах сучасного стану економіки країни. Основними проблемами ринку, що потребують змін, можна назвати: недовершену законодавчо-нормативну базу, що регулює відносини та діяльність учасників ринку; жорсткі вимоги щодо забезпечення рефінансування; недосконалу систему управління ризиками, що пов'язані із наданням міжбанківських позик та ін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ларіонова К.Л. Теоретичні аспекти визначення міжбанківського кредитного ринку та його сучасний стан / К.Л. Ларіонова // Фінансовий простір. — 2015. — №2(18). — С. 32—37.
2. Національний банк України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.bank.gov.ua.
3. Аналіз використання міжбанківського кредитування у формуванні ресурсів банку [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://studentbooks.com.ua/content/view/289/541/1/3>.
4. Операції комерційного банку / Р. Коцовська, В. Ричаківська, Г. Табачук, Я. Гудзевич, М.Вознюк. — К. : Алетра, Львів: ЛБІ НБУ, 2003. — 500с.
5. Семко В.М. Роль ринку міжбанківського кредитування у забезпеченні розвитку банківської системи / В.М. Семко // Фінансовий простір. — 2015. — №1(17). — С. 257—261.

REFERENCES

1. Larionova, K.L. (2015), "Theoretical aspects of the definition of interbank credit market and current state", Financial space, vol.2, pp.32-37.
2. The National bank of Ukraine (1991). "Daily data on the state of the banking market", available at: www.bank.gov.ua.
3. StudentBooks (2017), "Analysis of interbank lending in the formation of bank resources", available at: <https://studentbooks.com.ua/content/view/289/541/1/3>.
4. Kotsovska, R. and Rechakivska, A. and Tabachuk, G., and Hudzevysh, J. and Voznyuk, M. (2003), "Operatsii komertsijnoho banku", [Commercial bank operations], 2nd ed, Aletra, Kyiv, Ukraine.
5. Semko, V. (2015), "The role of the interbank lending market to provide the banking system", Financial space, vol.1, pp. 257–261.

УДК 336.14(477)

ВИДИ ІНТЕРЕСІВ У БЮДЖЕТНІЙ СФЕРІ КРАЇНИ ЗА ОСНОВНИМИ ЇХ НОСІЯМИ

Болдуєва О.В., д.е.н., доцент, Богма О.С., к.е.н., доцент

*Запорізький національний університет
Україна, 69600, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 66*

Vlada.ox@yandex.ua, Miledi1982@mail.ru

Стаття присвячена систематизації видів інтересів у бюджетній сфері країни за основними їх носіями. Встановлено, що інтереси у бюджетній сфері визначаються відповідними бюджетними потребами їх носіїв. Відповідно, розгляд інтересів у бюджетній сфері країни за основними носіями дозволив виокремити чотири основні їх види: інтереси у бюджетній сфері держави, суспільства, суб'єктів господарювання та людини (індивіда). Так, до інтересів держави у бюджетній сфері належать ті інтереси, носієм яких виступає держава в особі відповідних державних та місцевих органів влади. Вказані інтереси повинні сприяти найповнішому